

Malmö högskola
Läraryrket
Individ och samhälle

Examensarbete
10 poäng

Tillsammans i en skola för alla
- En studie kring inkludering
“Together in a school for everyone”
- A study of inclusion

Jessica Andersson och Björn Thulin

Lärarexamen 180 poäng
Samhällsvetenskap och lärande
Höstterminen 2005

Handledare: Jan Anders Andersson
Examinator: Lars Pålsson-Syll

Sammandrag

Inkludering är ett begrepp vi kom i kontakt med under vår avslutande verksamhetsförlagda tid. Därför valde vi att basera vårt examensarbete kring inkludering eftersom det verkade som kunskapen var begränsad då det gällde begreppets innebörd och syfte. Vi genomförde undersökningen genom att använda oss av semistrukturerade intervjuer och litteratur som var väsentligt för ämnet.

Inkludering handlar om att förändra våra attityder och värderingar vilket ska leda till acceptans och tolerans för alla våra olikheter och visa på allas lika rätt till en plats i samhället. Denna attitydförändring måste implementeras redan tidigt i grundskolan hos våra elever för att få önskvärd effekt i vårt framtida samhälle.

Fem nyckelord: Inkludering, värderingar, attityder, särskolan och grundskolan

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställningar	4
2. Litteraturgenomgång.....	6
2.1 Salamancadeklarationen.....	6
2.2 Carlbeck-kommittén	9
2.3 Skillnader mellan integrering och inkludering.....	11
2.3.1 Inkluderingens fördelar	13
2.3.2 Revidering, anpassning och inkluderingens gyllene regel.....	14
3. Metod.....	18
3.1 Val av metod	18
3.2 Urval, utformning och planering av intervjuer.....	18
3.3 Genomförandet.....	19
4. Resultat	21
4.1 Intervju med Christina Malmberg – lärare.....	21
4.2 Intervju med Ulla Henke – särskolechef.....	24
4.3 Intervju med Barbro Kärstrand	27
5. Analys av svaren	32
6. Avslutande diskussion och slutsatser	36
6.1 Metoddiskussion och felmarginal.....	38
7. Avslutning.....	39
7. Käll- och litteraturförteckning.....	40
7.1 Skrivna källor	40
7.2 Muntliga källor.....	40

1. Inledning

Har Sverige idag en skola för alla? Får alla plats i den svenska grundskolan? Svaret på de frågorna kan besvaras både ja och nej utifrån hur man ser på det och vem man frågar. Den svenska grundskolan är öppen för de flesta men inte för alla. Inte för de med olika funktionshinder, utan för dem är grundsärskolan det enda alternativet på många platser. Är det så att alla särskoleelever måste befinna sig i grundsärskolan och att de inte klarar av att gå i den vanliga grundskolan? Enligt en arbetsform som kallas inkludering så behöver det inte alls vara så. Där är det tänkt att, de så kallade, särskoleeleverna kommer till grundskolan och undervisas där tillsammans med de övriga grundskoleeleverna.

Det var något som vi såg exempel på när vi var ute på vår senaste verksamhetsförlagda tid och blev då intresserade utav hur det praktiskt fungerar och vad olika personer i samhället anser om inkludering. Det var där vi tog vårt avstamp när vi började undersöka begreppet inkludering och vad det är och hur det fungerar i praktiken då det är ett ovanligt arbetssätt inom skolverksamheten.

Vår undersökning handlar om att klargöra vad inkludering innebär och hur det fungerar. Vi har också vidare undersökt i uppsatsen vad personer i olika positioner i samhället anser om inkludering. Disponeringen av uppsatsen är framlagd på så vis att vi först ger en förklaring på vad inkludering innebär och därefter vad en lärare, en särskolerektor och en politiker anser om inkludering.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med arbetet är att undersöka vad inkludering innebär och hur det kan fungera i praktiken inom skolverksamheten. Vi vill med undersökningen belysa hur olika personer i samhället ser på inkludering och hur man arbetar med det inom skolverksamheten. Vi vill se det utifrån ett verksamhetsperspektiv, mellancheftsperspektiv och styrningsperspektiv.

Under vår verksamhetsförlagda tid såg vi exempel på elever som blev exkluderade från klassen och dess samhörighet i vissa ämnen på ett mindre lyckat sätt. Därför undrar vi om det möjligtvis finns ett bättre sätt för elever i behov av särskilt stöd att få sina behov tillgodosedda och ändå stanna kvar i sin ordinarie klass.

Utifrån våra erfarenheter på praktikskolorna har vi format två frågeställningar:

1. Vad innebär begreppet inkludering?
2. Hur ser man på inkludering om man är lärare, särskolerektor eller politiker?

2. Litteraturgenomgång

Litteraturgenomgången börjar med att ge en bild av inkludering utifrån ett internationellt sammanhang. Därefter följer det nationella initiativet till inkluderingsarbete och slutligen ger vi en mer konkret förklaring av vad inkludering betyder i skolsammanhang.

2.1 Salamancadeklarationen

Denna handlingsram för specialpedagogiska åtgärder antogs av den internationella konferensen om undervisning av elever i behov av särskilt stöd i den spanska staden Salamanca 1994. Det samlades då 300 deltagare för att diskutera de grundläggande kursändringar som krävs för att främja principen om en inkluderad skola.¹

Salamancadeklarationen tar sin utgångspunkt i varje barns grundläggande rätt till utbildning, varje barns unika egenskaper, intressen och inlärningsbehov och vikten av att utbildningssystemet garanterar en mångfald där dessa egenskaper tillvaratas. Deklarationen uttrycker att barn i behov av särskilt stöd måste ha tillgång till ordinarie skolor och att denna integrationstanke är ett bra sätt att bekämpa diskriminerande attityder.²

Det viktiga i det här dokumentet är att arbeta för ”en skola för alla”, alltså skolor som respekterar alla elevers olikheter och individuella behov. I deklARATIONEN har man valt att översätta begreppen ”inclusion” eller ”inclusive education” med integration, det tycker vi är en felaktig översättning och har därför valt att översätta begreppen till inkludering eller inkluderad utbildning. Att begreppet ”inclusion” översatts till integrering tror vi beror på att ordet inkludering inte var aktuellt i det svenska språket 1994. Men eftersom vi valt att översätta ”inclusion” till inkludering så kommer det i vissa citat stå integrering i stället för inkludering för att citaten ska bli korrekta.

---

¹ Svenska Unescorådets skriftserie nr 1/2001, *Salamancadeklarationen och Salamanca* + 5, s 5, s. 12

² *ibid*, s. 5

I deklARATIONEN uttrycks det att skolor med inkluderingsinriktning är det effektivaste sättet att bekämpa diskriminerande attityder, att skapa en välkomnande närmiljö, att bygga upp ett inkluderat samhälle och att åstadkomma skolundervisning för alla, det kommer att förbättra kostnadseffektiviteten och hela utbildningssystemet.³

Syftet med deklARATIONEN är att ge regeringar, internationella organisationer, nationella biståndsorgan, icke-statliga organisationer och andra organ underlag för planering och vägledning för åtgärder gällande inriktning och praktik vid undervisning av elever i behov av särskilt stöd. Handlingsramen bygger på resolutioner, rekommendationer och publikationer inom FN-organisationen och andra mellanstatliga organisationer.⁴

I deklARATIONEN föreslås det att regeringar med program för internationellt samarbete, Unesco, UNICEF, UNDP och Världsbanken ska ge sitt stöd till principen om inkluderad skolundervisning och stimulera utvecklingen av undervisningsprogram för elever i behov av särskilt stöd som en del av samtliga undervisningsprogram.⁵

SalamancadeklARATIONEN ger en vägledande handlingsram för att skolorna ska ge plats för alla barn, utan hänsyn till deras fysiska, intellektuella, sociala, språkliga, emotionella eller andra förutsättningar. ”Den skall omfatta handikappade såväl som andra barn, gatubarn och barnarbetare, barn från språkliga, etniska eller kulturella minoriteter samt barn från andra eftersatta eller marginaliserade områden eller befolkningsgrupper”.⁶

Begreppet ”inkluderad skola” innebär att skolan måste utveckla en pedagogik med eleverna i centrum som har förutsättningar att med framgång ge undervisning åt alla elever. Fördelarna med sådana skolor är att de kan tillhandahålla undervisning av hög kvalitet åt alla barn samt det är ett avgörande steg när det gäller att försöka ändra diskriminerande attityder, att skapa en välkomnande närmiljö och att utveckla ett inkluderat samhälle.⁷

---

³ ibid, s. 16

⁴ ibid, s. 21

⁵ ibid, s. 17

⁶ ibid, s. 22

⁷ ibid, s. 22

Specialpedagogiken kan komma alla barn i skolan tillgodo. ”Den utgår från att alla skillnader människor emellan är normala och att inläringen följaktligen måste anpassas till barnets behov snarare än att barnet skall formas i enlighet med i förväg fastställda antaganden om inlärningsprocessens takt och natur”.⁸ Erfarenheter visar att den kan minska bl.a. utslagning och kvarsittning som är ett omfattande inslag i många undervisningssystem samtidigt som det ger bättre genomsnittresultat och kommer att i slutändan vara till nytta för hela samhället.⁹

Att förverkliga målsättningen att ge barn med behov av särskilt stöd en fullgod utbildning är inte en arbetsuppgift för enbart utbildningsministerier och skolor. Det kräver samarbete från familjernas sida och en mobilisering av närsamhällets organisationer och frivilliginsatser, liksom stöd från den stora allmänheten.¹⁰

För att få ett ökat engagemang hos närsamhället är det viktigt att planeringen för undervisning och utbildning av människor i behov av särskilt stöd decentraliseras och baseras på lokala förhållanden. Närsamhällets engagemang ska vara som ett komplement till undervisningen i skolan, som en möjlighet att t.ex. tillhandahålla studiehjälp i hemmet.¹¹

”Uppbyggnaden av integrerade skolor som det effektivaste sättet att åstadkomma en undervisning för alla måste erkännas som nyckelområde för regeringspolitiken och tilldelas en prioriterad plats på nationens dagordning i fråga om utvecklingsarbete.”¹² För att få fram resurser krävs ett politiskt engagemang på såväl nationell som lokal nivå. Lokalsamhället har en huvudroll då det gäller att bygga upp de inkluderade skolorna, med det fungerar inte om man inte har regeringens stimulansåtgärder och stöd bakom sig. En realistisk modell som man kan börja med är att stödja de skolor som önskar främja en inkluderad skolgång och initiera pilotprojekt på några områden. Resurser måste även sättas för utbildning av ordinarie lärare, tillhandahållande av resurscentra och av special- och resurslärare. Tekniska hjälpmedel måste också ställas till förfogande för att det inkluderande skolsystemet ska kunna fungera på ett bra sätt.¹³

---

⁸ ibid, s. 23

⁹ ibid, s. 23

¹⁰ ibid, s. 40

¹¹ ibid, s. 41-42

¹² ibid, s. 43

¹³ ibid, s. 44

2.2 Carlbeck-kommittén

Genom beslut den 6 december 2001 bemyndigade regeringen statsrådet Ingegerd Wärnersson att tillkalla en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppdrag att se över utbildningen för barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning. Samtidigt fastställde regeringen direktiv för kommittén (Dir. 2001:100). Med stöd av bemyndigandet tillsattes kommittén (U 2002:01) våren 2002. Kommittén har antagit namnet Carlbeck-kommittén.¹⁴

Carlbeck-kommittén har använt sig utav forskning, utvärderingsrapporter, enkäter, studiebesök, seminarier mm som underlag för sitt arbete.

I betänkandet tas det upp frågor om inkludering, olikhet, inflytande och delaktighet, det har konstaterats att det ytterst handlar om värderingar och attityder. Det är viktigt att lyfta fram och synliggöra de underliggande värderingarna när det gäller synen på olikhet och tolerans för det avvikande och viljan att inkludera människor med funktionshinder i skola och samhälle. Carlbeck-kommittén tar ställning för en skola som genom samverkan arbetar för en ökad inkludering av barn och ungdomar med utvecklingsstörning i gemensamma verksamheter och aktiviteter. De tycker inte att specialskolor för elever med utvecklingsstörning ska försvinna, utan de vill stimulera en samverkan mellan de olika skolformerna samt att undanröja hinder som kan ligga i skillnader i regelsystem och onödiga gränsdragningar inom och mellan skolformerna. Samverkan kan innebära en kvalitetshöjning för skolan, elever med utvecklingsstörning kan få stimulans av samvaron med andra elever och i sin tur kan de andra eleverna utveckla en tolerans och förståelse för det avvikande.¹⁵

Det riktas idag en kritik mot att särskolan pga. att den är mer omsorgsinriktad än stimulerande och utmanande i kunskapshänseende. Carlbeck-kommittén vill därför att kritiken bör leda till en diskussion i kommuner och skolor om hur man ska kunna förbättra kvaliteten i undervisningen. Grundskolan kritiserar också för att denna inte är kapabel till att ta emot alla barn, även det bör tas upp för diskussion, om hur grundskolan ska kunna utvecklas och ge större utrymme för fler barn samt förändrad attityd, förändringar i styrning, undervisning, resurser för stöd etc.¹⁶

---

¹⁴ SOU 2004:98, *För oss tillsammans Om utbildning och utvecklingsstörning, Slutbetänkande av Carlbeck-kommittén*, Stockholm 2004, s. 3

¹⁵ *ibid*, s. 76

¹⁶ *ibid*, s. 77

Carlbeck-kommittén vill att vissa begrepp ska utmönstras ur författningarna, ett exempel på det är begreppet utvecklingsstörd, man ska fokusera på behov snarare än tillkortakommanden. Så i stället för att använda sig utav utvecklingsstörd kan man säga att eleven bedöms ha behov av särskolans kunskapsmål. ”Vi vill också ersätta begreppet integrering med inkludering, som definieras som den totala miljöns samspel med individen snarare än individens anpassning till en grupp”.¹⁷

Ett av de förslag Carlbeck-kommittén lägger fram handlar om att principen om en skola för alla ska stärkas och att kontakterna och samverkan mellan elever med och utan utvecklingsstörning ska öka.¹⁸

Carlbeck-kommittén menar att inkludering handlar om värderingar och attityder, hur man ser på delaktighet, olikheter, ansvar och samhörighet. ”Skolan speglar det samhälle vi lever i, men kan också påverka det samhälle vi kommer att få.”¹⁹ Det innebär att de grundläggande värderingar man utvecklar i grundskolan kommer att få betydelse för hur det framtida samhället kommer att se ut. Det är viktigt att de värderingar, attityder och mål som ska styra skolans verksamhet förankras hos samtliga inom skolans sfär, det är även en förutsättning att de är klara och entydiga. Är de inte klara och entydiga kan de inte heller få genomslag i den praktiska verkligheten.

Sverige har anslutit sig till flera internationella deklARATIONER och överenskommelser, dessa har betydelse för all offentlig utbildning. En av dessa är FN: s standardregler som syftar till att människor med funktionshinder blir delaktiga och behandlas jämlikt med övriga elever i skolan.

Regel 6 i FN: s standardregler betonar t.ex. att staterna bör se till att utbildning för barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder är en integrerad del av den ordinarie utbildningen. Specialundervisning får förekomma, men endast undantagsvis. Målet för sådan undervisning ska vara att förbereda de studerande för undervisning i det ordinarie skolsystemet. Specialundervisningen bör ha lika hög standard och lika höga ambitioner som den ordinarie undervisningen och också vara nära knuten till den.²⁰

---

¹⁷ ibid, s. 78

¹⁸ ibid, s. 81

¹⁹ ibid, s. 81

²⁰ ibid, s. 82

Skolan ska med en demokratisk utgångspunkt arbeta för jämställdhet, alla människors lika värde, tolerans och förståelse. I undersökningen Carlbeck-kommittén gjord visas det att det finns stora brister i organisation och samverkan, det visas även att det finns stora skillnader mellan kommunerna när det gäller utbildning så likvärdigheten kan vara hotad.²¹

Det har länge hävdats att barn med skolsvårigheter ska vara delaktiga i den vanliga undervisningen, men om man tittar tillbaka i tiden ser man att det inte varit så i praktiken. Avskiljning har både setts som negativt och positivt genom tiden, vissa har sagt att avskiljning gett eleven den bästa hjälpen medan andra menar att avskiljningen varit skadlig pga. att den ger en viss stämpel på eleven. Det som sker vid en avskiljning är att den normala variationen uteblir när några sorteras bort.²²

Ett stort problem är att både personal inom skolan och föräldrar accepterar förklaringar som grundar sig i neuropsykiatriska diagnoser, vilket bidrar till att många barn exkluderas från den reguljära undervisningen och placeras i särskilda undervisningsgrupper. Syftet med det är att eleverna ska komma tillbaka till den ordinarie klassen, men det sker sällan.²³

”Vi inser att de genomgripande förändringar som samverkan och inkludering förutsätter inte enbart kan åstadkommas genom direktiv och riktlinjer uppifrån, utan måste växa fram i den praktiska verkligheten, ur människors vilja till förändring och ur deras helhjärtade engagemang”.²⁴

2.3 Skillnader mellan integrering och inkludering

Inkludering är ett tämligen nytt koncept där man innan har talat om integrering. Där finns en del skillnader som är avgörande för hur läraren ser på undervisning och gruppen. I en integrerad grupp så försöker man forma en helhet av många olika delar. Det resulterar i att alla kan närvara och i viss mån delta i undervisningen men oftast under speciella förhållanden. Även om de är integrerade i gruppen så kan de bli utelämnade utanför gruppen i de faktiska

---

²¹ ibid, s. 83

²² ibid, s. 83

²³ ibid, s. 84

²⁴ ibid, s. 77

aktiviteterna. Undervisningen ändras endast för den enskilde eleven och inte för gruppen i stort. Det kan leda till att de eleverna blir utelämnade i praktiken och att det skapas en distinktion mellan de eleverna och resten av klassen. Särskoleeleverna har inte en riktig chans att komma in i klassen på lika villkor. Det kan skapa mindre acceptans gentemot de eleverna från de övriga klassmedlemmarna. I en inkluderad klass eller grupp så anpassas undervisningen för hela gruppen.²⁵ Där anses funktionshinder av olika slag som fullt naturliga och gruppens undervisning planeras utifrån att alla ska kunna utvecklas. De betyder inte att man bortser från de individuella skillnaderna mellan elever, tvärtom medger man att anpassningar behövs göras. Skillnaden gentemot integrering är att den anpassningen görs för hela gruppen och i regel inte specifikt till den enskilde eleven.²⁶ Det kan istället röra sig om att man delar upp klassen i mindre grupper och sen anpassas den enskilde gruppens arbete. De anpassningarna som görs ska inte vara statiska utan ska ses som tillfälliga, dynamiska och förändrbara. De ska finnas möjlighet att ändra på undervisningen då det behövs för gruppens och individernas bästa. Ändringarna som görs ska emellertid ”vara minimala och kan vara temporära där det är lämpligt.”²⁷

En inkluderad arbetssituation är relativt lik den vanliga situationen som en lärare befinner sig i var dag. Det handlar nämligen om att se till att alla elever är olika och att en elev med funktionshinder (fysiskt, intellektuellt eller båda) är en av alla individer i klassen. Den personens krav på en bra, rättvis och utmanande skolgång ska tillgodoses. Elever ska inte särbehandlas utan de ska bli hjälpta på ett individuellt plan. Det är viktigt att de elever med särskilda behov fortfarande utmanas precis som alla andra elever. De ska få chansen och göra misstag som alla andra, välja själv samtidigt som de får passande och nödvändig hjälp.²⁸ Den hjälpen ska inte vara så omfattande så att de inte själv klarar av uppgiften. Hjälpen ska istället primärt ligga i det förebyggande stadiet – själva planeringen. Planeringen är viktig även om läraren inte har elever med särskilda behov i klassen. Den ska inte bara visa på vad som ska göras utan även vad som kan behövas göras om det inte går som det är tänkt. Det är särskilt viktigt när man använder sig av en inkluderad undervisning eftersom det i större utsträckning behövs ändras efterhand som lektionen/lektionerna går. Det är nödvändigt att läraren har en plan redo med anpassningar när det behövs.

---

²⁵ SISU Idrottsböcker, *Passa mig! Inkluderad idrottsundervisning*, Lund 2004, Rahms tryckeri, s 24.

²⁶ *ibid*, s. 24.

²⁷ *ibid*, s. 51.

²⁸ *ibid*, s. 24.

2.3.1 Inkluderingens fördelar

Det finns olika anledningar till varför man ska använda sig av en inkluderad undervisning. Det är framförallt för individen som inkludering är positivt men också för skolan, läraren och för samhället i stort. Det finns en ekonomisk- och resurskrävande aspekt som gynnas av inkludering. Det är fördelaktigt att samla alla i samma system istället för att dela upp olika individer med olika funktionshinder på skilda platser. ”Skolan tjänar på inkludering därför att segregerade lösningar är mer resurskrävande i många sammanhang. Det normalt vida spektret av olika behov kräver såväl segregering, inkluderande som generella lösningar.”²⁹ Det finns alltså en fördel att samla de flesta under samma tak. Det finns väldigt många olika funktionshinder som alla har olika specialskolor och specialutbildad personal. Men oftast så figurerar många funktionshinder på de skolorna vilket personalen inte alltid är utbildad till. Då kan det vara bättre att sprida ut dem i de vanliga skolorna i vanliga klasser. Då framkommer ytterligare en positiv effekt nämligen den sociala interaktionen mellan olika elever. När elever utan funktionshinder får träffa och interagera med elever som har olika funktionshinder föds en acceptans.³⁰ Ur det accepterande kommer förståelse, empati och inte minst vänskap. Det är viktiga, om inte avgörande, delar för samhället som en demokrati där grunden vilar på att alla människors lika värde.³¹ När människor delas upp och exkluderas så förlorar man det sociala samspel som man uppnår med en inkluderad klass eller skola. En inkluderad skola lyfter fram våra gemensamma likheter istället för att betona våra skillnader. ”Ett funktionshinder är bara en del av en människas personlighet.”³²

Som vi nämnt ovan så är det särskilt viktigt att elever med funktionshinder får en väl tänkt planering som de kan utgå från. Det handlar om den stora planeringen men också den snabba omdirigeringen som kommer att behövas för att optimera undervisningen och lärandet. Därtill hör också själva metoden en avgörande roll och det är upp till oss som pedagoger att avgöra vad som är bäst för olika funktionshinder. Planeringen och metoderna för undervisningen gör att eleverna lär och utvecklar sig själva vilket resulterar i ett ökat självförtroende och självkänsla.³³ Ytterligare en vinst är själva aktivitetens värde. En inkluderad arbetssituation kan utveckla undervisningen där många olika individuella skillnader kommer till mötes.

---

²⁹ ibid, s. 25.

³⁰ ibid, s. 26.

³¹ Egen anmärkning.

³² SISU Idrottsböcker, s. 25.

³³ ibid, s. 25.

Olikheterna kan bredda perspektivet för alla inblandade och på så sätt ge nya infallsvinklar och kunskap. Det är inte bara för de elever som inte har något funktionshinder utan för alla inblandade.

2.3.2 Revidering, anpassning och inkluderingens gyllene regel

Inkluderingsprocessen förklaras som en cyklisk process som är fortlöpande hela tiden. Planeringen anpassas återkommande och möjligheten till att göra snabba och direkta ändringar i undervisningen är absolut nödvändig för att det ska fungera optimalt. En ändring kan göras under pågående lektion då pedagogen upptäcker att det inte fungerar som det var tänkt eller om denne ser att det skulle fungera ännu bättre med en mindre ändring. Det kan röra sig om en modifiering av något litet men betydande som gör att det fungerar bättre för hela klassen. Ändringen kan fortfarande vara individuell men ge en önskvärd effekt på hela gruppen. Det är viktigt att personen i fråga får vara med och bestämma om situationen tillåter det.³⁴ Den delaktigheten är betydelsefull för eleven som då känner att den kan påverka sin tillvaro i skolan.

Större ändringar av planeringen måste självfallet också göras om det anses adekvat. Det kan då röra sig om ändringar av en hel terminsplanering.³⁵ Det är bäst om planeringen är så bra som möjligt redan från början innan själva lektionstillfället. Därför är det extra viktigt att noga planera eventuella anpassningar redan i förväg. En vältänkt och noga utarbetad planering kan ge väldig underlättning i undervisningssituationen. Det är självklart viktigt även i en icke-inkluderad grupp eller klass men när det tillkommer elever med funktionshinder så får planeringen ytterligare vikt och betydelse.

Med ett inkluderat arbetssätt är avvägningen mellan anpassningarna och bibehållandet av själva syftet med lektionen viktig. För många anpassningar gör att gruppen i stort kan lida vilket inte är önskvärt. Samtidigt vill man optimera inläringen för de funktionshindrade. Det gör man genom rätt sorts anpassningar. Aktiviteten och deltagandet måste vara givande för alla. Ändringen kan inte vara så stor så att övningarna förlorar sitt syfte eller sin mening. Inkluderingens gyllene regel³⁶ visar på den avvägningen. På ena sidan har man ”behållandet

---

³⁴ ibid, s. 28.

³⁵ ibid, s. 28.

³⁶ ibid, s. 39-42.

av den ursprungliga aktivitetens syfte³⁷ och på den andra sidan finns ”individuell optimal förmåga och potential”³⁸. Det kan beskrivas som en vågskål där båda sidor måste väga lika tungt för att balansera undervisningen till det optimala.

För att syftet inte ska förloras ska man vara klar över lektionens mål, anpassa lektionen med bibehållen målsättning, utmana alla elever och uppmuntra dem att uppskatta olikheter.³⁹

- Att vara klar över lektionens mål betyder att man har prioriterat vilka delar av lektionen som är viktiga för hela klassen och var man kan göra eventuella anpassningar.⁴⁰
- När pedagogen anpassar lektionen med bibehållen målsättning är det viktigt att inte vara rädd att prova nya och flexibla lösningar. Samtidigt måste en avvägning göras så att tanken med lektionen inte förloras. För de med funktionshinder måste det finnas bra alternativ som ger dem något om övrig undervisning inte är passande för dem.⁴¹
- För att utmana alla elever kan pedagogen ge olika alternativ att välja mellan. Ändringarna kan göra att alla känner sig mer villiga att delta och utmana sig själva på olika nivåer.⁴²
- Uppmuntring är central i all undervisning och för inkluderade klasser är uppskattning av olikheter ytterligare en viktig del. Det är en av poängerna med inkludering. Eleverna kan själva uppmuntras till att finna lösningar på hur alla kan vara med och delta både i klassrummet och i samhället.⁴³

---

³⁷ ibid, s. 40-41.

³⁸ ibid, s. 41.

³⁹ ibid, s. 40-41.

⁴⁰ ibid, s. 40.

⁴¹ ibid, s. 40.

⁴² ibid, s. 40.

⁴³ ibid, s. 41.

Den andra sidan av vågskålen, att optimera individens förmåga och potential, bygger man genom att fokusera på förmåga, välja lämpliga aktiviteter, erbjuda en stödjande inlärningsmiljö och uppmuntra prestationen.⁴⁴

- Att vara positiv är bra i många sammanhang och det gäller även i inkluderade klasser där pedagogen ska försöka att fokusera sig på det positiva och förmågan hos varje elev. Se vad de kan göra istället för att koncentrera sig på det som de inte kan göra. Samtalet mellan eleven och pedagogen är betydelsefull då eleven lättare kan berätta och visa vad den kan. Samtidigt är det viktigt att pedagogen känner till och har kunskaper om individens funktionshinder så aktiviteten inte blir helt opassande för eleven och gruppen. De kunskaperna besitter ofta eleven själv väldigt väl men det är en bra idé att tala med andra nära involverade också som känner eleven och funktionshindret från ett annat perspektiv. Då kommer pedagogens förväntningar och planering att komma så nära som möjligt det önskvärda.⁴⁵
- För att välja lämpliga aktiviteter är samtalet med eleven också viktigt för de lektioner som planeras och genomförs. I det så märker man vad eleven gillar och inte gillar och det blir då lättare att fortsätta med något i ett längre perspektiv. Än en gång så bör pedagogen tala med andra för att kunna lägga sig på rätt nivå och lättare se vad som kan utmana just den eleven.⁴⁶
- En av pedagogens uppgifter är att vara ett stöd åt eleverna men också att bidra med de bästa situationerna för ett bra lärandeklimat. I en inkluderad klass så kan det betyda att eleverna får möjlighet att öva efter egen förmåga. De ska inte stressas eller försökas ”stöpas efter samma form”. Om motivationen ska förbli hög hos eleven så är det viktigt att målen är realistiskt satta. De kan inte vara för höga men inte heller för låga då intresset slutligen dör ut. När det finns många olikheter i en klass så får man ge flera alternativ att välja mellan till eleverna så de kan utvecklas i sin egen takt. Självklart är klassrummet i sig en del av den stödjande inlärningsmiljö som man vill uppnå. Tekniska hjälpmedel och dylikt kan vara avgörande för vissa funktionshinder och ska därför finnas i klassrummet vid behov. Än en gång så är en av de stora

---

⁴⁴ ibid, s. 41-42.

⁴⁵ ibid, s. 41.

⁴⁶ ibid, s. 41.

vinsterna med inkludering samspelet mellan eleverna och därför ska de uppmuntras att hjälpa varandra.⁴⁷

- För att en person ska växa och få bättre självförtroende så är uppmuntran central. Att uppmuntra själva prestationen visar att man uppskattar prestationen av eleven och att målen kan nås. Då skiljer pedagogen från personen och det arbete som den har gjort.⁴⁸

---

⁴⁷ ibid, s. 41.

⁴⁸ ibid, s. 42.

3. Metod

3.1 Val av metod

När vi bestämde oss för att behandla inkluderingsperspektivet så kom vi snabbt fram till att vi ville använda oss av intervjuer. Vi ville med undersökningen få kunskap om hur olika experter och professioner såg på inkludering. För att experterna skulle få så djup och bred möjlighet att uttrycka sig så valde vi att göra kvalitativa intervjuer med dem. I en intervju går det att svara mer utförligt och man behöver inte hålla sig inom de fasta ramar som en enkät t.ex. kan bidra med. Den kvalitativa metod som vi har använt oss av gör att mer information kommer fram som vi inte har kunnat förutse. Det var det vi eftersträvade då vi valde att intervjua experter med kunskap om inkludering.

3.2 Urval, utformning och planering av intervjuer

De frågor som vi valde att ställa till de intervjuade var grundade utifrån att de var experter på inkludering. Vi intervjuade en lärare, Christina Malmberg, för att få se hur verksamheten med en inkluderad klass fungerade i praktiken. Christinas insyn och påverkan om inkludering är stor och viktig vilket vi ansåg skulle vara avgörande för en bra undersökning. Särskolerektorn, Ulla Henke, hade också relevans eftersom det var hon som hade startat upp arbetet med den inkluderade klassen. Det innebar inte bara att hon hade stor kunskap om inkludering men också att hon hade beslutanderätt och ansvar över särskoleeleverna. Valet att intervjua Barbro Kärrström var eftersom hon var politiker och hade suttit med i Carlbeck-kommittén som vi hade som källa för inkludering. Hon har också varit lärare och särskolerektor vilket gjorde henne än mer intressant för vår undersökning.

Vi fick tag på våra experter genom att vi kom i kontakt med en politiker i Landskrona som vägledde oss till Ulla Henke som i sin tur introducerade oss för pedagogen Christina

Malmberg på Dammhagskolan i Landskrona. Barbro Kärrstrand fann vi genom att söka på Internet efter politiker med kunskap om inkludering.

Eftersom de alla var experter på inkludering så ville vi inte använda oss av alltför många och detaljerade frågor, utan istället stora övergripande frågor. Vi använde oss av en intervjuguide, en teknik använd i fokuserade intervjuer som expertintervjuer, d.v.s. man har ett antal frågeområden öppna frågor som täcks av i en intervjuguide, dessa ger möjlighet till öppna svar och till följdfrågor. Vissa av våra planerade frågor var återkommanden eftersom de var grundläggande för vår frågeställning. Andra var tänkta att vara mer riktade till var och en av de olika experterna. Vi lämnade en del utrymme för att kunna ställa följdfrågor som vi skulle tycka vara passande under själva intervjun. Därför hade vi inte så många frågor innan vi gick in i själva intervjuerna. Eftersom de arbetar från olika positioner och inom olika professioner så var det nödvändigt att ställa olika frågor till dem. Vi ville specifikt ta reda på vad läraren, sarskolerektorn och politikern hade för olika syn på inkludering och hur de uppfattade det utifrån deras position. Läraren som gör det praktiska arbetet, rektorn som fördelar arbetet inom givna ramar och slutligen politikern som ger de ramarna som de ska arbeta efter.

Våra intervjuer var semistrukturerade där vi hade vissa givna frågor men med helt öppna svar.⁴⁹ Vi försökte också att förhålla oss så neutrala och objektiva som möjligt för att inte påverka den intervjuade åt något håll. Det gjorde vi bland annat genom att ställa de frågor som vi ville ha svar på från samtliga, på samma sätt. Vi försökte också att göra det på ett likartat sätt gällande betoning och värderingsfria anspråk.

3.3 Genomförandet

Intervjuerna hade förberetts genom att vi hade ringt och skickat e-mail till de berörda och avtalat tid med dem. Under den inledande e-mailkontakten och senare telefonsamtalen berättade vi ungefär vad vilka frågor vi hade tänkt ställa åt dem. Vi förklarade våra frågeställningar för vårt arbete så de kunde förbereda sig. Vi meddelade även samtliga att vi ville att de skulle avsätta cirka en timme till intervjun, det för att de inte skulle bli stressade under intervjun. Innan intervjun frågade vi även om vi kunde ta med vår skrivpartner. På det

---

⁴⁹ Se bilaga 1.

sättet var de förbereda på det och det skulle inte komma som någon chock att vi var två som intervjuade dem. Vi valde även att genomföra samtalen på deras arbetsplatser där de kände sig trygga och bekväma.

Genomförandet började med att vi hade en inledande uppvärmningsperiod där vi talade om diverse saker innan själva intervjun började. Det var för att vi ville att de skulle vara avslappnade och så sanningsenliga som möjligt. Under den inledande uppvärmningsperioden så berättade vi också att vi ville spela in intervjun på en mp3-spelare så att vi kunde bearbeta materialet lättare och kunna återge intervjuerna på ett så korrekt sätt som möjligt. Det var mot att vi skulle förstöra ljudfilen när vi hade behandlat den. Det var ett krav som de intervjuade ställde för att bli intervjuade. Efter att vi ställde de olika frågorna till de berörda så försökte vi inte stressa, utan vi ville ge dem tid att tänka till och svara mer utförligt. Vi försökte också ställa kompletterings- och kontrollfrågor, probes,⁵⁰ för att få ett rikare eller mer utförligt svar. Vi lämnade en möjlighet att fråga vidare för det som var intressant. Det var viktigt att var lyhörda på vad den intervjuade faktiskt sa.

---

⁵⁰ Dahlström, Edmund, *Intervju- och enkätteknik*, Stockholm, 1965, s 77.

4. Resultat

4.1 Intervju med Christina Malmberg – lärare

Intervjun med Christina Malmberg ägde rum den 19 december 2005 på Dammhagskolan i Landskrona. Vi valde att intervjua henne pga. att hon är klassföreståndare för en helinkluderad klass på den aktuella skolan. Klassen hon ansvarar för är en åldersintegrerad 4-6:a som består av sex elever från särskolan och 12 elever från grundskolan. Samtliga av de elever som går i sexan är särskoleelever samt en elev i fyran, de resterande är grundskoleelever. Inkluderingen i denna klass har fungerat mycket bra enligt Christina, detta med tanke på att eleverna i klassen har liknande behov trots att de ursprungligen tillhör två olika skolformer, grundskolan respektive grundsärskolan. En stor del av eleverna från grundskolan har invandrabakgrund och har därav ett större behov av en mer ingående och tydligare undervisning.

Christina menar att den största fördelen med en inkluderad undervisning är den sociala biten. ”Att de barnen som tillhör särskolan blir liksom precis som alla de andra. Att de kan ha vanliga kompisar och det blir inte så konstigt. Det är det bästa, den största fördelen.” Christina menar att det fungerande samspelet mellan eleverna förmodligen varit sämre ifall kontrasten mellan eleverna varit större. Hon menar att särskoleeleverna då skulle känna sig mer annorlunda och utpekade, vilket inte är något som sker i den inkluderade klassen på Dammhagskolan. I klassen ser man inte ner på elever som är i behov av extrastöd, detta beroende på att majoriteten av klassen har behov av särskilt stöd i olika grader och former. Behoven varierar i allt från språksvårigheter till begåvningsvårigheter, alla ligger på olika nivåer och därför ses det inte som något konstigt i klassen att eleverna har olika behov, enligt Christina.

På frågan om Christina hade förväntat sig några svårigheter inför uppstarten av en inkluderad klass var svaret att hon inte visste hur resultatet skulle bli, men att hon faktiskt varit med och

valde detta själv pga. ett intresse för saken. I klassen finns det två klassföreståndare eftersom det finns fler olika behov i denna klass jämfört med andra klasser på grundskolan. För att klassen ska fungera på ett bra sätt har det satts en maxgräns på 18 elever enligt Christina. Eftersom behoven är så pass stora skulle verksamheten stanna av ifall det funnits fler elever i klassen. Med ett mindre antal elever än i övriga klasser får var och en av eleverna sina behov tillgodosedda på ett tillfredställande sätt och på så sätt går undervisningen framåt.

De båda klassföreståndarna delar på samtliga ämnen, förutom hemkunskap, idrott och slöjd. Svårigheter som kan inträffa inom den inkluderade undervisningsformen, enligt Christina, är huruvida skillnaderna eleverna emellan skulle bli för stora. Om skillnaderna blir för stora blir vissa elever mer utsatta.

För det kommer ju alltid frågan om varför gör inte hon det? Varför måste inte hon? Varför får hon enklare än vad vi har? Det, det är ju lite jobbigt. Då känner man att man vill kunna svara på ett bra sätt så att hon inte känner sig, liksom, mindre värd eller så. För det är ju jätte hemskt om man går i skolan och känner liksom att jag inte är lika mycket värd som de andra. Och till viss del så kan det vara att en av dem svårigheterna man kan ha när man är utvecklingsstörd är att man har svårt att förstå lektionerna. Att de förstår liksom inte vad det är som är fel när det blir konflikt och förstår man inte det så kan man inte ändra sig heller.

I den inkluderade klassen går inga elever med fysiska funktionshinder utan de som kommer från grundsärskolan har fått diagnosen mild utvecklingsstörning. Alltså begåvningshandikapp av olika slag.

Föräldrakontakten är inte större i den inkluderade klassen än vad den varit i en vanlig grundskoleklass, enligt Christina. Man har inte gått ut och sagt att vissa av barnen i klassen tillhör särskolan och vissa grundskolan och många av föräldrarna till barnen är inte medvetna om att det finns en skillnad på eleverna. Övriga elever på skolan ser inte den inkluderade klassen som något annorlunda, i starten hände det att klassen ansågs vara en specialklass pga. att den hade två lärare, men detta har försvunnit helt med tiden.

Då det gäller den ekonomiska biten har Christina fått en egen budget för de sex särskoleeleverna, detta ska ändras till nästa år för det är inte något positivt sätt att sköta ekonomin på. Christina har fått mer pengar till dessa sex elever än vad som finns till förfogande för övriga elever i klassen. Hon anser att hon fått för mycket pengar som hon inte

vet hur hon ska fördela, det skulle bli orättvist mot de övriga eleverna ifall särskoleeleverna hade en större budget att förfoga över och därmed kunde utföra fler aktiviteter och använda mer förbrukningsmaterial än de övriga barnen får ta del av. Förändringen som kommer att ske är att alla pengar som kommer in hamnar i den gemensamma kassan och därmed kommer resurserna att fördelas jämnt över alla.

I klassen använder man en del material från Specialpedagogiska institutet, det material används då av samtliga elever i klassen. Problemet med material från Specialpedagogiska institutet är att det är kostsamt. Christina har inte fått några direkta tips på hur man kan jobba med särskoleelever från institutet, hon ser istället det positiva i att ta hjälp av sina kollegor i arbetslaget, det finns nämligen andra i hennes arbetslag som arbetar med grundsär.

Starten av en inkluderad klass innebar en del problem då det gällde föräldrar som hade problem med att acceptera att deras barn var i behov av särskilt stöd. Christina menar att mycket av problematiken handlade om en kulturkonflikt. Det har lösts på så sätt att eleverna har fått gå kvar på samma skola istället för att bli hänvisade till särskolan och på så sätt har föräldrarna lättare kunnat nå ett accepterande.

Då det gäller frågan om Christina skulle vilja att hela skolan skulle bli en inkluderad verksamhet i framtiden svarade hon att hon ville att det skulle finnas från förskolan till nian, men hon tror inte att man skulle göra fler klasser än en till en inkluderad sådan. Detta pga. att det då eventuellt enbart skulle finnas en särskoleelev i varje klass, på så vis mister man biten med att eleverna i behov av särskilt stöd kan identifiera sig med andra med liknande problem. Christina tror att man kan känna sig ensam och utanför om man ensam blir inkluderad i en klass, hon tror endast på gruppintegreringar.

Progressionen under året som Christina arbetat med den inkluderade klassen har varit positiv för eleverna, särskoleeleverna har gjort enorma framsteg, vilket känns positivt. Det har visat sig fungera bra att inte gå i den lilla gruppen med stor stimulans, utan det har fungerat bra att gå tillsammans med andra i en inkluderad klass.

Då det gäller själva lektionsplaneringen i den inkluderade klassen fungerar det bra. I och med att klassen består av ett stort antal invandrarbarn måste man automatiskt lägga nivån på undervisningen lägre än den skulle ha varit i en vanlig grundskoleklass. För de barnen har

undervisningen i grundskolan gått för fort fram, därför passar det alla i klassen att lägga upp undervisningen på en lägre nivå och gå långsammare framåt. I det enskilda arbetet kan man senare nivågruppera eleverna. Klassen arbetar ofta med grupparbete vilket fungerar bra, då är det inte så att man delar in särskoleeleverna i en grupp och resterande i en, utan alla kan arbeta med varandra. Christina tror inte att samspelet eleverna emellan hade fungerat lika bra på en skola med färre elever med invandrarbakgrund. Hon tror att skillnaderna då hade blivit för stora. Hon tror inte heller att det fungerat lika bra ifall handikappen varit större än vad de är hos de nuvarande eleverna.

4.2 Intervju med Ulla Henke – särskolechef

Intervjun med Ulla Henke ägde rum den 19 december 2005 på grundsärskolan i Landskrona. För Ulla Henke innebär inkluderingsperspektivet att man är tillsammans. Med det menar hon att man ska leva tillsammans och undervisas tillsammans. Det ska vara en skola för alla, det är det som är inkludering. Begreppet inkludering kallades tidigare integrering, men då handlade det mer om lokaler att man ska vara integrerade, inkludering handlar om att man är tillsammans. För Ulla låter integrering mer återhållsamt än inkludering, med det ordet hon använder sig utav är samundervisning. Det tycker hon säger mer om vad verksamheten handlar om, hon tycker att det bästa är att använda sig av enkla ord som beskriver vad man arbetar med i stället för att använda sig av begrepp som integrering och inkludering.

Idén om inkludering, eller samundervisning som Ulla väljer att uttrycka det, kom från henne själv. Hon började jobba i särskolan som praktikant redan 1968 vilket gör att hon väl känner till hur verksamheten fungerar. För henne är det självklart att tänka i termer som inkludering pga. hennes gedigna erfarenhet inom området.

Ulla gör en jämförelse med en skola i Hässleholm som hon besökt, även denna arbetar med samundervisning. Här sker dock denna på ett annorlunda sätt än hur den bedrivs på Dammhagskolan i Landskrona. I Hässleholm går eleverna kvar i grundskoleklassen men plockas ut i en liten klass då de läser kärnämnen. Under besöket i Hässleholm fick hon en uppfattning om att arbetet fungerade bra i den lilla klassen, men uppfattade inte hur det gick för eleverna i den stora gruppen, därför tycker att det fungerar bättre i den inkluderade

klassen i Landskrona. Hon är emot att man plockas ut från sin ordinarie klass, hon föredrar att man är tillsammans hela tiden om det finns möjlighet att få det stöd man är i behov av.

Då man startar upp arbetet med en inkluderad klass är det viktigt att man har lärarna och framför allt rektorn med sig. Man måste ha en gemensam värdegrund att utgå ifrån för att få eleverna att fungera tillsammans i en grupp.

I Landskrona har det varit så att särskolan varit isolerad, men detta har förändrats en del i och med den inkluderade klassen på Dammhagskolan. Projektet ska under hösten 2006 utvidgas till att även innefatta en inkluderad klass för årskurs 7-9. Det kommer att innebära stora krav på läraren, denne ska då undervisa i samhälls- och naturorienterade ämnen, svenska, matematik, och engelska. Tanken är då att eleverna inte får betyg i exempelvis kemi, utan att man bedriver temaundervisning mer.

Då det gäller anställning av lärarna till denna klass är det Ulla som ordnar en lärare och grundskolan som ordnar en. Det är viktigt att de lärarna har ett intresse att arbeta på ett nytt sätt samt att ha intresse för det.

Urvalet av eleverna i den inkluderade klassen på Dammhagskolan genomfördes av rektorn, hon tittade på eleverna i årskurs 4-6 och valde ut de som var i behov av extra stöd i sin undervisning. Ulla är nöjd med klassen som valdes ut och anser att den fungerar mycket bra. På den aktuella skolan är 90 procent av eleverna av invandrarbakgrund och invandrarbarn. ”Jag upplever skolan med mycket värme, stor entusiasm och otroligt duktig både skolledning och personal och det är därför jag vänt mig att börja där.” Dammhagskolan blev en speciellt utvald skola av Ulla för att starta en inkluderad klass pga. att hon själv hade några elever med lätt utvecklingsstörning som hon ansåg kunde gå i en inkluderad klass samt att rektorn på skolan var intresserad och stod för samma värdegrund som Ulla själv har.

På frågan varför Ulla är för en inkluderad undervisning fick vi svaret att det var pga. att eleverna lär sig mer på det här sättet. ”Man lär sig begrepp, man lär sig regler i lek och samvaro. Elever med utvecklingsstörning enbart i en grupp samspekar inte på samma sätt. Elever med utvecklingsstörning har svårt att samspeka medan normalbegåvade samspekar lättare och då hänger man med på det här.” Som en gräns för att gå i särskolan brukar man sätta IQ 70, men många av barnen som går i grundsärskolan har ingen utvecklingsstörning

utan bara en låg begåvning och då är Ulla för att det finns inkluderad undervisning. Det är så att bara för att man har en IQ precis under 70 innebär inte det att man självklart mår bäst av att gå i grundsärskolan.

Ulla menar att det är av stor betydelse från vilken skola man tar studenten i slutändan, har man gått på gymnasiesärskolan och tar studenten får man ett jobb utan lön, men har man gått ut grundskolan med IG i samtliga betyg och går Individuella programmet på gymnasiet så får man en lön från sitt blivande jobb. Därav är det viktigt att elever i behov av särskilt stöd går den utbildning som passar bäst för individen i fråga. Det är ingen merit att gå i sarskolan, om man i stället för en inkluderad undervisning så är det ett sätt att normalisera. Det är viktigt att man ser till individen när det handlar om vilken skolform man ska välja, sarskolan passar bättre för vissa och grundskolan bättre för andra.

Det som Ulla tycker är positivt med inkluderad undervisning är att ribban för eleverna sätts högre, alltså för de elever som ligger på en IQ precis under 70 procent. Om man hamnar i en inkluderad klass får man förmodligen även kompisar som ligger över 70 procent. Sitter man istället isolerad på annat håll kommer övriga i skolan är det troligt att övriga elever kommer att se den isolerade eleven som annorlunda, den problematiken kan man bekämpa genom att ha en inkluderad undervisning. Det är viktigt att inte isolera elever utan visa att dem finns, för det man inte känner till ses ofta som annorlunda eller avvikande på något sätt.

Ett problem med inkluderad undervisning kan vara att de ordinarie grundskoleeleverna kan ta överhand, men Ulla menar att det kan man även se i en vanlig sarskoleklass eller grundskoleklass också, även där finns elever som visar framfötterna mer än andra.

Det positiva arbetet med den inkluderade klassen på Dammhagskolan har spridit sig till andra skolor, som även dem vill starta upp en liknande verksamhet. Ulla menar att det inte bara är att starta upp, utan det ligger mycket planering bakom. Det viktiga är att det handlar om elevernas behov och inte en avlastning för skolan ifråga. Det är viktigt att man ser till göra en bra arbets- och skolsituation för eleverna, det gäller inte bara elever med utvecklingsstörning utan det gäller alla elever i skolan. På Dammhagskolan har det fungerat bra mycket pga. att många av barnen är olika, skolan har som tidigare nämnts, många invandrabarn och det innebär i sin tur en rad olika seder, bruk och språk. Alltså är en majoritet av eleverna annorlunda på olika sätt

Då det gäller den ekonomiska biten rörande den inkluderande verksamheten har det ingen betydelse. Ulla har ingen elevpeng utan det är samma budget som tidigare som hon har att röra sig med. Hon får en summa pengar som hon sedan ska placera på bästa sätt för att få en fungerande verksamhet.

Ulla har haft ett bra samarbete med specialpedagogiska institutet, hon har bland annat bjudit in två personer som föreläst om kulturkrockar och konflikter och använt sig av material därifrån till undervisningen på skolan. Hon tycker att de är bra att samarbeta med dem om man behöver råd och hjälp.

Som särskolechef har Ulla endast förvaltningschefen över sig, vilket innebär att många av besluten som tas gör hon på egen hand. Hon har hand om all inskrivning av barn, samt köp av platser från andra kommuner. Om det uppstår en situation som hon inte har kunskap om eller klarar av går förvaltningschefen in och tar beslut annars beslutar hon ensam över hela verksamheten.

4.3 Intervju med Barbro Kärrstrand

Intervjun med Barbro Kärrstrand ägde rum den 29 december 2005 i rådhuset i Kristianstad. Barbro var färdigutbildad mellanstadielärare 1965, hon arbetade sitt första år i Helsingborg, därefter flyttade hon till Tyringe där hon startade sitt arbete med en obs-klass. Därefter läste hon till speciallärare i Malmö och hade även en del tilläggsstudier i Lund där hon studerade pedagogik och statistik. Efter sina studieår fick hon ett arbete i särskolan och blev sedan kvar där. 1972 fick hon sin första skolledartjänst, denna varvade hon med en del lärartjänster.

Barbro anser sig vara född liberal och har alltid varit medlem av Folkpartiet. Barbro mer eller mindre tvingades in i politiken under valet 1985 pga. Westerbergeffekten, 1992 startade hon sin bana som heltidspolitiker och har fortsatt med det sedan dess. Barbro tycker att det är hårt och tufft att vara politiker, men alltid meningsfullt.

2002 fick Barbro erbjudande om att sitta med i Carlbeck-kommittén, efter valrörelsen sattes arbetet igång på allvar. Direktivet från dåvarande skolministern, Thomas Östros, att de skulle

arbeta utifrån två spår, det ena spåret var att man skulle arbeta för att lägga ner särskolan som egen skolform, det andra spåret var att särskolan skulle kvarstå som egen skolform men utvecklas. Folkpartiet motsatte sig det första spåret men kunde tänka sig att utveckla särskolan som egen skolform. Folkpartiets motsättning mot spåret om att särskolan skulle läggas ner som egen skolform slog igenom, i stället tillkom en del tilläggsdirektiv. I kommittén var det endast Barbro och två till som hade erfarenhet av barn i behov av särskilt stöd, övriga var endast kommunalråd och riksdagsledamöter.

Barbro sitter nu med som vice ordförande i svenska kommunförbundet i Stockholm⁵¹, det är ett uppdrag som hon uppskattar mycket själv men det är även positivt för Folkpartiet som är ett socialliberalt parti som har ett speciellt intresse för utbildning och sociala frågor, enligt Barbro. Hon har för övrigt suttit med i många beredningar på kommunförbunds nivå.

Carlbeck-kommittén utförde först en bok som fick namnet "För den jag är" som utkom 2003, denna innehåller inte några förslag utan är mer en historisk tillbakablick samt hur det ser ut idag. Förslagen tillkom sedan i boken "För oss tillsammans" som utkom 2004.

På frågan vad inkludering betyder för Barbro fick vi svaret: "Inkludering betyder för mig och för Folkpartiet och ja för hela den borgliga gruppen och miljöpartiet att alla elever får förutsättningar utifrån vad som passar dem." Med en inkluderad skola kan man göra utanförskapet mindre, pratar man om integrering handlar det mer om att sätta en stämpel på en person.

I Carlbeck-kommittén har man redan i den första boken *För den jag är – om utbildning och utvecklingsstörning*⁵² anammat det engelska begreppet "inclusion", vilket innebär inkludering. Barbro menar att alla parlamentariker anser att alla elever med utvecklingsstörning ska vara med i den totala gemenskapen. Hon betonar här tydligt att det är viktigt att man inte talar om utvecklingsstörda elever, utan att man i stället använder sig av elever med utvecklingsstörning. Det är viktigt att det framkommer att eleven är det viktigaste och att utvecklingsstörningen är sekundär och att detta är en del av elevens personlighet. Allting handlar om attityder och värderingar. Hon tror att man kan komma långt endast genom att tänka att man har en elev framför sig och denne har en utvecklingsstörning.

---

⁵¹ Idag heter Sveriges kommunförbund SKL pga. Landstingets inträde.

⁵² SOU 2003:35, *För den jag är – om utbildning och utvecklingsstörning*, Stockholm 2003

Är man inkluderad är det inte bara att man integreras som det är i många kommuner, t.ex. här i Kristianstad kommun och i många andra kommuner. Man är då endast lokalintegrerad, alltså att man befinner sig på samma skola. Det förekommer även verksamhetsintegrering på en del skolor, vilket innebär att grundskoleelever har vissa av sina ämnen t.ex. musik tillsammans med grundsärskoleeleverna, inte heller det är inkludering. Barbro menar att man inte genom att endast vistas under samma tak kommer att få elever att få en förståelse för att det finns elever som är annorlunda. Det viktigaste med inkludering är att alla elever ska kunna finnas i samhället men på sina egna villkor, individen sätts i främsta rummet.

På frågan vem som tog initiativet till Carlbeck-kommittén fick vi svaret att det var regeringen och Thomas Östros. Det största skälet till att kommittén sattes samman var pga. att det såg väldigt olika ut i landet. Särskolan har tidigare varit en Landstingskommunal angelägenhet, Barbro har under hela sin tjänstperiod inom särskolan arbetat för Landstinget. Hon slutade året innan det blev kommunalt i Kristianstad, 1993. Så småningom kommunaliserades särskolan i hela landet. Barbro var hela tiden emot att särskolan skulle tillhöra en sjukvårdsinrättning, hon menar att det inte är sjukt att ha ett förståndshandikapp. En av anledningarna till att Carlbeck-kommittén tillkom var att undersöka hur verksamheten såg ut i landet efter kommunaliseringen. Hur man organiserar undervisningen för eleverna på olika håll, den skiljande kostnadsutvecklingen i de olika delarna samt att antalet elever som mottogs i särskolan ökade kraftigt. Barbro tycker att det sistnämnda är oroväckande för det finns inga uppgifter på att det föds fler barn med någon form av utvecklingsstörning nu än tidigare. Det ökande antalet elever i särskolan efter kommunaliseringen var ett av huvudsyftena med tillsättandet av Carlbeck-kommittén samt att man politiskt ville avsätta särskolan. Barbro menar att det ökade elevantalet inom särskolan är ett misslyckande. Det är viktigt att det inte går en enda elev i särskolan som egentligen inte ska tillhöra den skolformen. Idag är det så att det faktiskt går elever i särskolan som faktiskt egentligen inte tillhör målgruppen. Det är viktigt att alla elever som går i särskolan gått igenom en medicinsk-, psykologisk-, social- och pedagogisk utredning innan man ens funderar på att eleven ska gå i särskolan eller inte. Ingen av eleverna som tillhör personkretsen kan heller tvingas gå i en särskoleklass om inte föräldrarna står bakom beslutet. Samtliga är överens i slutbetänkandet att det är föräldrarna som själva ska ansöka om en plats i särskolan.

Målsättningen med att avskaffa särskolan som egen skolform blev inte Carlbeck-kommitténs slutbetänkande eller förslag till regering. Barbro vet idag inte var ärendet ligger, men det har ännu inte blivit någon proposition.

En viktig sak när man talar om inkludering är att fråga sig: vem berör det, på vems villkor, vilket mål och vilket syfte ligger bakom, enligt Barbro. När man undersöker inkluderingsfrågor är det viktigt att ha i åtanke att man inte kan dra alla kommuner över samma kam. Det blir t.ex. omöjligt att göra en jämförelse mellan Stockholm och med all den elevmassa de har med en kommun som endast har några tusen invånare. Hon menar att man inte kan behandla sådana frågor lika, det är bara viktigt att man har som mål att det ska vara för elevens bästa för dennes utveckling och framtid.

Barbro vill även förtydliga begreppet särskola, det är det övergripande begreppet på undervisning av elever med utvecklingsstörning. Inom särskolan finns sedan, grundsärskolan, träningsskolan som är obligatoriska samt gymnasiesärskolan och särvux för vuxna elever med utvecklingsstörning, de två sistnämnda är frivilliga skolformer.

Grundsärskolan är den som liknar grundskolan mest, det är viktigt här att samtliga elever lär sig läsa, skriva och räkna. Träningsskolan däremot har andra förutsättningar att arbeta efter, den är praktiskt inriktad på att eleverna ska klara av sitt dagliga liv. ADL-träning, alltså anpassning till dagliga livet, inte så mycket teoretisk undervisning inom den verksamheten.

På frågan om ekonomin rörande inkludering fick vi svaret att all decentralisering kostar pengar. Om alla elever får chansen att gå i skolan i närheten av där de bor kommer det en extra kostnad i form av att det kommer att behövas fler speciallärarresurser. I Carlbeck-kommittén var det dock aldrig en fråga om att inkludering inte skulle kunna genomföras pga. att det skulle innebära extra kostnader. Uppdraget var nämligen att genomföra en inkluderad verksamhet, fast under samma ekonomiska ramar som skolan har idag. Problemet är att det inte finns en möjlighet att ge alla elever möjlighet att välja vilken skolform de vill oavsett vilket handikapp man har, det kommer att kosta pengar och är inte ett kostnadsneutralt uppdrag. ”Den stora kostnaden för att kunna ge elever med utvecklingsstörning så individuell och anpassad undervisning som möjligt det är personalkostnaderna.”

På frågan varför Carlbeck-kommitténs slutbetänkande inte fått något genomslag svarade Barbro återigen att det är en ekonomisk fråga. Det finns ingen av i kommittén oavsett politisk tillhörighet som kan säga att det inte kommer att kräva extra resurser. Det som föreslås i slutbetänkandet är inte kostnadsberäknat, uppdraget var att det skulle vara kostnadsneutralt och så har det inte blivit. Det bör komma en kostnadsuppföljning på slutbetänkandet.

Vi frågade även Barbro om fördelar respektive nackdelar med inkludering, på det svarade hon att det egentligen bara finns fördelar. Det finns ingen skolform som har ett så brett spektra av elevunderlag som särskolan har. Det finns ingen möjlighet att samtliga elever inom särskolan skulle kunna bli inkluderade i den vanliga grundskolan. I särskolan finns det allt från elever som egentligen skulle kunna gå i grundskolan till dem som varken kan röra sig eller kommunicera. Därför går det inte att säga att inkludering är något som tillhör alla, utan det är något individuellt. Inkludering handlar mycket om samverkan och identifikation, det är viktigt att eleverna kan identifiera sig med varandra, det är inkludering för Barbro. Man mister identifikationen om man integrerar en ensam elev i en grundskoleklass. Barbro menar om man går till inkluderingens yttersta gräns kan man i stället få en exkludering, därför strider hon för att särskolan ska finnas kvar som egen skolform.

Barbro menar att det är lättare att vara totalinkluderad i de lägre årskurserna, det kan bli svårigheter när man senare kommer upp i årskurserna. Det är då ofta så att den sociala kommunikationen blir för olika. I tonåren är man oftast inte lika accepterande för det som är annorlunda och det är ett problem för elever med en utvecklingsstörning. Man kommer då ifrån gemenskapen och det blir svårt att identifiera sig med sina klasskamrater.

Barbro avslutar intervjun med att förtydliga sitt budskap att vi måste lära oss att acceptera att vi alla är olika.

Den dagen vi har lärt oss acceptera att vi är olika, den dagen har vi ett inkluderat samhälle. För mig är det inkludering. Den dagen vi accepterar att alla utbildningar är lika mycket värda, utifrån den enskilde individens krav så har vi fått ett inkluderat samhälle. Annars får vi ett segregerat samhälle.

5. Analys av svaren

Efter att ha sammanställt de tre intervjuerna var det tydligt att samtliga var överens om att inkludering är gynnsamt för skolverksamheten. Det är fördelaktigt att samla alla i samma system istället för att dela upp olika individer med olika funktionshinder på skilda platser. ”Skolan tjänar på inkludering därför att segregerade lösningar är mer resurskrävande i många sammanhang.”⁵³ Det finns dock en del kriterier som måste uppfyllas för att en inkludering kan vara möjlig. Enligt läraren Christina Malmberg är det viktigt att klassammansättningen är väl genomtänkt då man funderar över att starta en inkluderad klass. Det är viktigt att eleverna kan identifiera sig med varandra för att man ska få ett gynnsamt klassrumsklimat. I den inkluderade klassen i Landskrona ser man inte ner på elever som är i behov av extrastöd, detta beroende på att majoriteten av klassen har behov av särskilt stöd i olika grader och former. Behoven varierar i allt från språksvårigheter till begåvningsvårigheter, alla ligger på olika nivåer och därför ses det inte som något konstigt i klassen att eleverna har olika behov, enligt Cristina. Särskolechefen Ulla Henke beskrev att det var rektorn på Dammhagskolan som hade tittat på elever i årskurs 4-6 och valde därefter ut de som var i behov av extra stöd och som då blev utvalda för att gå i den inkluderade klassen på skolan. Initiativet till inkluderad undervisning togs av Ulla Henke själv, då hon hade några elever på särskolan med lätt utvecklingsstörning som hon ansåg skulle klara av att gå på grundskolan i en inkluderad klass.

När det gäller inkludering är det lättare att utföra i de lägre åldrarna, när man kommer upp i årskurserna blir ofta toleransen för det annorlunda lägre, enligt folkpartisten Barbro Kärrstrand. Samverkan kan dock innebära en kvalitetshöjning för skolan, elever med utvecklingsstörning kan få stimulans av samvaron med andra elever och i sin tur kan de andra eleverna utveckla en tolerans och förståelse för det avvikande.⁵⁴ Både Christina och Barbro är överens om att det måste finnas flera barn med särskilda behov i en klass för att få igenom en lyckad inkludering. Christina menar att det varit sämre ifall kontrasten mellan eleverna varit

---

⁵³SISU Idrottsböcker, s. 25.

⁵⁴SOU 2004:98, s. 76

större. Särskoleeleverna hade då förmodligen känt sig mer annorlunda och utpekade. Har man endast ett barn integrerat i en grundskoleklass mister man poängen med att få en bra inkludering där samtliga kan känna en gemenskap och en sammanhållning.

Christina anser att den största fördelen med inkludering är den sociala biten. När elever utan funktionshinder får träffa och interagera med elever som har olika funktionshinder föds en acceptans.⁵⁵ Ur det accepterande kommer förståelse, empati och inte minst vänskap. Eleverna får på så sätt ett bredare socialt liv än vad de skulle ha fått om de gått kvar i särskolan. ”Många barn upplever inlärningssvårigheter och har någon gång under sin skolgång särskilda pedagogiska behov. Skolan måste därför finna vägar för att lyckas att ge en bra undervisning åt alla barn, däribland dem som har svåra skador och funktionshinder.”⁵⁶ Det är något man lyckats väl med i den inkluderade klassen på Dammhagskolan i Landskrona. Här har man kommit så långt att man inte längre ser det som något konstigt eller annorlunda att eleverna får hjälp med diverse svårigheter. Skillnaden gentemot integrering är att anpassningen här görs för hela gruppen och i regel inte specifikt till den enskilde eleven.⁵⁷ Ulla ser en stor fördel med inkludering då det gäller bl. a. lära sig begrepp, regler i lek och samvaro för de funktionshindrade barnen. Christina menar här att det kan finnas svårigheter, då barn i behov av särskilt stöd inte alltid klarar av lekkoderna. Ulla är emot att man plockas ut från den ordinarie klassen, hon föredrar att man är tillsammans i samma klass hela tiden om man får möjlighet till det stöd man behöver där, vilket också är innebörden av inkludering. Avskiljning har både setts som negativt och positivt genom tiden, vissa har sagt att avskiljning gett eleven den bästa hjälpen medan andra menar att avskiljningen varit skadlig pga. att den ger en viss stämpel på eleven. Det som sker vid en avskiljning är att den normala variationen uteblir när några sorteras bort.⁵⁸ För Barbro innebär inkludering att elever få de förutsättningar de behöver, med en inkluderad skola kan man göra utanförskapet mindre. Hon menar även att man inte får en förståelse för elever i behov av särskilt stöd enbart genom att vistas under samma tak, utan det är viktigt att eleverna ska kunna finnas i samhället på sina egna villkor, där individen sätts i främsta rummet.

Gällande de negativa bitarna av inkludering anser Christina att det kan uppstå problem ifall skillnaderna eleverna emellan blir för stora. Då kommer det att uppstå frågor kring orättvisor

---

⁵⁵SISU Idrottsböcker, s. 26.

⁵⁶Svenska Unescorådets skriftserie nr 1/2001, s. 22

⁵⁷SISU Idrottsböcker, s. 26.

⁵⁸SOU 2004:98, s. 83

då vissa elever kommer att kräva mer hjälp än övriga. Hon anser att det är svåra frågor att svara på utan att skada någon elevs känslor. Ulla ser ett problem med inkludering om de ordinarie grundskoleeleverna skulle ta överhand, men samtidigt menar hon att denna problematik även kan inträffa i en vanlig särskoleklass eller grundskoleklass. Barbro anser att det inte finns några direkta nackdelar med inkludering, utan egentligen bara fördelar, även om hon tar upp att det inte är ett kostnadsneutralt projekt, utan det kommer att krävas en rad resurser. Samtidigt vill Barbro belysa i sitt särskilda yttrande i Calbeck-kommitténs rapport att de ekonomiska konsekvenserna ännu inte är genomlysta och framlagda till propositionen. Barbro anser att finansieringsfrågorna är centrala för att kommunerna ska klara av det framtida uppdrag som Carlbeck-kommittén föreslår i sitt slutbetänkande.⁵⁹

Uppbyggnaden av integrerade skolor som det effektivaste sättet att åstadkomma en undervisning för alla måste erkännas som ett nyckelområde för regeringspolitiken och tilldelas en prioriterad plats på nationens dagordning i fråga om utvecklingsarbetet. Endast på det sättet kan erforderliga resurser utverkas. Ändrade riktlinjer och prioriteringar kan inte bli effektiva, om behoven av resurser inte tillgodoses i tillräcklig omfattning. Ett politiskt engagemang, på såväl nationell som lokal nivå, krävs både för att få fram de kompletterande resurserna och för att använda de existerande på ett nytt sätt. Även om lokalsamhället måste spela huvudrollen när det gäller att bygga upp de integrerade skolorna, är regeringarnas stimulansåtgärder och stöd också väsentliga faktorer för att man skall kunna ta fram effektiva och ekonomiskt överkomliga lösningar.⁶⁰

Ulla anser att den ekonomiska biten för den inkluderade verksamheten inte är av någon större vikt. Ulla använder sig av samma budget som tidigare och trots det har hon lyckats sammanställa en inkluderad klass i Landskrona.

Det riktas idag en kritik mot att särskolan pga. att den är mer omsorgsinriktad än stimulerande och utmanande i kunskapshänseende. Carlbeck-kommittén vill därför att kritiken bör leda till en diskussion i kommuner och skolor om hur man ska kunna förbättra kvaliteten i undervisningen. Grundskolan kritiserar också för att denna inte är kapabel till att ta emot alla barn, även det bör tas upp för diskussion, om hur grundskolan ska kunna utvecklas och ge större utrymme för fler barn samt förändrad attityd, förändringar i styrning, undervisning, resurser för stöd etc.⁶¹ Barbro var hela tiden emot att särskolan tillhörde Landstinget dvs. en sjukvårdsinrättning, hon menar att det inte är sjukt att vara förståndshandikappad, ställde sig

---

⁵⁹ SOU 2004:98, s. 272

⁶⁰ Svenska Unescorådets skriftserie nr 1/2001, s. 43-44

⁶¹ SOU 2004:98, s. 77

därför positivt till att den kommunaliserades under 1990-talet.⁶² En av anledningarna till Carlbeck-kommitténs sammankomst var att undersöka förändringen i särskoleverksamheten från tiden från att det var en del av Landstinget till dess att det blev en kommunal angelägenhet. Kritiken bör dock tas på allvar, det är viktigt att även barn i behov av särskilt stöd får en utmanande skolgång i kunskapshänseende.

---

⁶² *ibid*, s. 85

6. Avslutande diskussion och slutsatser

Då det gäller införandet av inkludering är vi överens med personerna vi har intervjuat om att vissa kriterier måste uppfyllas för att få en lyckad inkludering. Vi håller med Christina om att föredra att ha elever i den inkluderade klassen som har relativt liknande behov då man startar upp verksamheten. Vi ser dock på sikt att det skulle kunna vara möjligt att utöka inkluderingen i skolan. Målet är att allas olikheter ska accepteras och tolereras av alla inom skolans sfär. Vi är dock medvetna om att det kommer att kräva både tid och resurser för möjliggöra en inkluderad undervisning och en skola för alla i dess sanna bemärkelse.

Med en totalinkluderad skola menar vi inte att det endast ska gå en elev med särskilda behov i varje klass utan att det är viktigt att eleverna ska kunna identifiera sig med varandra. Är man ensam elevintegrerad i en klass mister man hela poängen med inkludering som innebär att man ska vara tillsammans och känna samhörighet och identifikation med sina medmänniskor.

Barbro och Christina var överens om att inkludering är lättare att utföra i de lägre åldrarna medan det blir svårare i de högre årskurserna pga. att toleransen för det annorlunda då minskar. Vår tanke här är att inte borde vara ett problem om klassen har följts åt sedan årskurs ett eller åtminstone vant sig vid varandras närvaro. På så sätt har det som tidigare setts som annorlunda blivit en naturlig del av vardagen.

Vi anser precis som de intervjuade att fördelarna överväger nackdelarna med inkludering. Vi har själva sett exempel på misslyckade integreringar under vår verksamhetsförslagda tid. På en av våra praktikskolor bevittnade vi en form av exkludering där en elev plockades ut och fick sin undervisning på annan plats inom vissa ämne. Det bidrog tydligt till att eleven blev utpekad som annorlunda inför övriga klassen som var tillsammans hela tiden. Exkluderingen av elever genom utplockning från den ordinarie klassen ser vi som något negativt. Det finns situationer då det här kan vara positivt men då är det viktigt att det inte bara är en elev som

plockas ut, utan att man försöker hitta en lösning där inte bara en elev exkluderas. Att föredra är då istället att utföra en grupputplockning för att inte särskilja en elev från gruppen.

Även om de positiva fördelarna överväger den negativa, enligt oss, så finner vi negativa sidor med inkludering. Det är framförallt kostnaden som vi ser som negativt eftersom det kommer att kosta mer om elever med särskilda behov ska gå på den skola som är närmast dem. Den stora kostnaden är lärarresurserna då det kommer att krävas fler specialutbildade pedagoger. Vi är införstådda med att inkludering kan vara ett resurskrävande projekt men ser man till inkluderade klassen på Dammhagskolan i Landskrona så kan man se exempel på inkludering som inte kostat något extra, enligt Ulla. Det innebär att det skulle vara möjligt för andra skolor som är rädda om sin budget att starta upp liknande projekt, eventuellt i mindre skala till att börja med. Vi är införstådda med att vissa kommuner och skolor inte har samma förutsättningar som Dammhagskolan i Landskrona och då kommer det också att innebära kostnader för att starta och genomföra en inkluderad skolgång. Vi anser dock att fördelarna med inkludering vinner i det långa perspektivet och att kostnaden får stå vid sidan av för de sociala effekterna som hela samhället i slutändan tjänar på.

Innan intervjun med Barbro hade vi inte hört talas om att särskolan en gång hade tillhört landstinget. Vi upplevde, precis som Barbro, att det inte är någon sjukdom att vara förståndshandikappad. Därför tycker även vi att det var konstigt att särskolan tidigare tillhörde en sjukvårdsinrättning.

Vi vill att skolan ska satsa mer på speciallärare eftersom de inte bara är bra för elever i behov av särskilt stöd, utan specialpedagogiken är något som passar alla elever och deras individuella behov. ”Många barn upplever inlärningssvårigheter och har någon gång under sin skolgång särskilda pedagogiska behov. Skolan måste därför finna vägar för att lyckas att ge en bra undervisning åt alla barn, däribland dem som har svårast skador och funktionshinder.”⁶³ Vi har sett exempel på att inkludering inte behöver vara ett kostsamt projekt både genom våra intervjuer och under vår verksamhetsförlagda tid. Under det sistnämnda har vi sett exempel på grundsärskoleelever som troligen skulle ha passat in i en inkluderad grundskoleklass. De skulle kunna inkluderas i grundskoleklassen utan att några större kostnader tillkommer om

---

⁶³ Svenska Uneskorådets skriftserie nr 1/2001, s. 22.

specialpedagogen följer med de särskoleeleverna. Då blir det som exemplet på Dammhagskolan där det finns två lärare i klassen som hjälps åt med arbetet.

Vi anser att det är en viktig del av skolans arbete är att få igenom en inkluderad verksamhet så att man kan kalla skolan "en skola för alla" och på så sätt ge begreppet dess sanna innebörd. Idag har vi inte en skola för alla i den bemärkelsen som det är tänkt. Än idag isoleras elever från den vanliga undervisningen och därav är de inte en del av "en skola för alla". Sorteras elever bort mister vi även den normala variationen som man sedan kommer att möta i samhället i stort. Genom att i större utsträckning i skolan göra elever medvetna om att vi är olika kommer vi att vinna mycket då dessa en gång kommer att bli en del av vår samhällsapparat. Får man redan i skolan en hälsosam värdegrund och attityd mot det som är annorlunda har vi mycket vunnit.

6.1 Metoddiskussion och felmarginal

I efterhand, när vi har hört de inspelade intervjuerna, så kunde vi ha varit än mer passiva och väntat ännu längre så att de kunde svara innan vi ställde nästa fråga. Vi var beredda på den obekväma tystnaden som är så nödvändig för att senare få så uttömmande svar som möjligt av den intervjuade men den kunde ha varit längre.

Vi kunde också ha intervjuat Barbro Kärrstrand först eftersom hon har mest insyn för ramarna kring inkludering och med sin gedigna arbetslivserfarenhet och att hon har suttit med i Carlbeck-kommittén.

Arbetet vi skrivit ger en positiv bild eftersom samtliga av dem vi intervjuat var positiva till inkludering, vi är medvetna om att alla inte har samma åsikt i ämnet och därför kan man inte generalisera utefter vårt resultat.

7. Avslutning

Examensarbetet vi har skrivit om inkludering har varit givande för våra framtida yrkesroller som lärare. Det har visat oss att det går att arbeta med inkludering utan att det nödvändigtvis måste bli ett kostsamt projekt. Har man vilja och ambition att skapa och arbeta för och i en skola för alla är det viktigt att man arbetar aktivt med attityder och värderingar. Kan vi få skolans elever att bli förtrogna med att vi alla är olika och att det är något positivt, eftersom det är den verkligheten de en gång kommer till mötes den dagen de lämnar grundskolan.

Det är viktigt att alla inom skolan värld tar till sig arbetssättet med inkludering. Inkluderingsstanken måste först och främst vara förankrad i skolledning och dess personal, utan den förankringen ser vi inte eleverna skulle ta till sig dessa värderingar och attityder som kommer att bidra till acceptans och tolerans för alla samhällets invånare.

8. Käll- och litteraturförteckning

8.1 Skrivna källor

Dahlström, Edmund, (1965) *Intervju- och enkätteknik*. Stockholm

SISU Idrottsböcker, (2004) *Passa mig! Inkluderad idrottsundervisning*. Lund: Rahms tryckeri

SOU 2003:35, (2003) *För den jag är – om utbildning och utvecklingsstörning*, Stockholm

SOU 2004:98, (2004) *För oss tillsammans Om utbildning och utvecklingsstörning, Slutbetänkande av Carlbeck-kommittén*. Stockholm

Unescorådets skriftserie nr 1/2001, (2001) *Salamanca deklARATIONEN och Salamanca + 5*

8.2 Muntliga källor

Intervju med Barbro Kärrstrand den 29 december 2005

Intervju med Christina Malmberg den 19 december 2005

Intervju med Ulla Henke den 19 december 2005